

PÅ LAG MED OMGIVELSENE

I 2007 markerer Husbanken 25-årsjubileet for Statens Byggeskikkpris. Juryens begrunnelser opp igjennom årene forteller mye om hvilke kvaliteter som har hatt betydning i tiden. Til en viss grad varierer disse, men stort sett dreier det seg likevel om en del vedvarende faktorer og karakteristikk: Det virkelig gode svar på en byggeoppgave kommer når prosjektet er tilpasset lokale forhold, viser samspill med stedets karakter og imøtekommer praktiske, tekniske og økonomiske forutsetninger på hensiktsmessige og effektive måter.

I arbeidet med å fremme god byggeskikk er Statens Byggeskikkpris et viktig virkemiddel. Prisen, og i det siste også hedrende omtale, deles ut årlig til byggverk og bygde omgivel-

ser som bidrar til å heve, fornye og utvikle den allmenne byggeskikk. Som det pekes på i statuttene, kan prisen tildeles personer og virksomheter, private og offentlige, som gjennom planlegging og/eller bygging har bidratt vesentlig til de kvaliteter som skal belønnes. Vinneren av Statens Byggeskikkpris utpekes av en jury utnevnt av Kommunal- og regionaldepartementet. Juryen utnevnes for en fireårsperiode, og Husbanken er sekretariat for arbeidet.

BREDT NEDSLAG. Husbanken som samfunnsaktør har ansvar for det statlige arbeidet med å fremme god byggeskikk. Dette innebærer i stor grad å definere og fremme kvaliteter som er vesentlige for opplevelsen av det å bo godt

og trygt. Vi arbeider strategisk og operativt med å løfte frem, understreke og fremheve bestemte forbilder, slik at de får effekt som inspiratorer og veivisere. Nedslagsfeltet retter seg mot kommuner, arkitekter og byggebransje, undervisningssektoren, media og enkeltpersoner.

Husbankens nåværende definisjon av byggeskikk favner vidt og er basert på tverrfaglig helhetstenkning som avspeiler tidens kompleksitet: *Byggeskikk er en kvalitet ved de bygde omgivelser der forholdet til fysisk og sosialt livsmiljø, energi og ressursbruk, universell utforming og estetikk inngår i en stedlig helhet.*

«Husbanken har ansvar for det statlige arbeidet med å fremme god byggeskikk, og skal bidra til en bærekraftig stedsutvikling. Innsatsen rettes mot det bygde miljø som helhet, og skal omfatte nybygging og eksisterende bygningsmasse»

I norsk sammenheng ble byggeskikkbegrepet første gang innført på 1860-tallet, av folkelivsgranskeren og samfunnsviteren Eilert Sundt. Han trakk opp linjer bakover i tid, pekte fremover og dokumenterte en rekke regionale, kulturelle og bygghelaterte forhold. Samspillet og motsetningene mellom den offisielle arkitekturen og den folkelige byggeskikken sto allerede da sentralt i begrepet. Dette antyder en diskusjon som fortsatt er levende.

Byggeskikk er et ord som gjerne blir benyttet når vi omtaler *tradisjonell* bebyggelse og bygge måter som i dag er foreldet og tilbakelagt. Stiluttrykk og plassering av alt fra gårdstun til båtnaust, bruanlegg til kirkebygg, forteller om prioriteringer og samfunnsforhold som

engang var rådende. Historiens hus avspeiler forskjeller i levesett og næringsveier, og avdekker betydelige stedsbaserte forskjeller. Tradisjonelt sett og jevnt over ser vi likevel at hus gjerne ble lokalisert og gruppert harmonisk i landskapet med forståelse for naturens egenart. I le for vær og vind, og ofte orientert etter sola som varmekilde.

OMTANKE FOR OMGIVELSENE. Samtidens bilde er mer sammensatt. Vi bor ikke lenger i bygder der byggeskikken er noe som utvikler seg langsomt og med begrenset innflytelse utenfra. Mange aktører er med på å påvirke og prege omgivelsene. Byggevirkosomheten foregår i et høyt tempo, med et stort tilfang av nye materialer, og kan skje som en direkte

konsekvens av internasjonale trender. Hvordan man formgir med kvalitet og skaper forståelige sammenhenger, er et anliggende som må problematiseres og tas på alvor. Det er ikke løsningene i den tradisjonelle byggeskikken vi skal kopiere, men *prinsippene bak* løsningene. Byggeskikk fordrer tverrfaglig kompetanse og en type ferdigheter og kunnskap som gir en helhetlig forståelse av samspillet mellom de fysiske betingelsene og det sosiale livet på et sted. Det krever kløkt, kunnskap og omtanke å planlegge for «livet mellom husene». Vi tror at vi, ved å se bakover samt vise våre egne forbilder, bidrar til økt forståelse.

«Det kupert terrenget skaper
naturlige mellomrom og grenser»

HILLARHAUGEN

STORD, HORDALAND

OMRÅDE MED 15 ENEBOLIGER

ARKITEKT: Arkitektkontoret Holmedal og Wåge

BYGGHERRE: Stord kommune

VELLYKKET DEBUT. Ved denne aller første prisutdelingen ønsket prisjuryen og Statens byggeskikketvalg å premiere alminnelig boligbygging av høy kvalitet, der hensynet til de stedlige forutsetningene var avgjørende for resultatet. Boligområdet Hillarhaugen ble til på bakgrunn av god planlegging, men også pågangsmot og idealisme fra de den gang nytdannede arkitektene Holmedal og Wåge.

Tomtearealet var i utgangspunktet planlagt for et annet byggeprosjekt bestående av rekkehus, der ideen var å planere ut hele terrenget og fjerne kvaliteter i den naturlige topografien og naturen. Her reagerte Holmedal og Wåge, som

hevdet overfor kommunen at de skulle klare å bygge flere eneboliger enn det var planlagt rekkehus, med færre inngrep. Kommunen ga klarsignal, og arkitektene gikk i gang med å spesialtilpasse hvert enkelt hus til kuperte og dels vanskelige tomter.

TETT MEN USJENERT. Også i forhold til salgsprosessen satte arkitektene premisser: Kjøpere som absolutt ønsket seg et spesielt hus kunne ikke velge tomt selv, men måtte ta det området huset ville passe best for. Huset skulle passe tomten, og tomten skulle passe huset. Slik unngikk man virkningen av at naturen sprenges til fordel for det som skal

bygges. Selv om eneboligene ligger relativt tett sammen på små tomter, fungerer de usjenert i forhold til hverandre. Dette fikk arkitektene til fordi hvert enkelt hus ble tilpasset sin egen tomt, ettersom trærne fikk stå tett opp til husveggene og fordi naturen i stor grad fikk beholde sin opprinnelige form. Det kuperte terrenget skaper naturlige mellomrom og grenser. Som et sentralt grep anla arkitektene en form for «hovedgate» i området. På den måten fremstår Hillarhaugen som en liten landsby. Denne følelsen underbygges av et enhetlig formspråk og måtehold i individuell utfoldelse rent eksteriørmessig.

STORGATA

LILLEHAMMER, OPPLAND

PROSJEKTANSVARLIG: Lillehammer kommune, reguleringsvesenet

EN, TO, TREHUS. Lillehammer kommune så tidlig faren for en utvikling av sentrumsområder preget av manglende respekt for lokal byggeskikk og systematisk vedlikehold. Allerede på 70-tallet vedtok de derfor en bevaringsplan for sentrale deler av byen. Dette planarbeidet er senere videreført, og nedslagsfeltet er utvidet og supplert med retningsgivende og forpliktende reguleringsbestemmelser.

Ved tildelingen av prisen la juryen spesielt vekt på hvordan den samlede planprosessen ga et klart program for bevarings- og utviklingsarbeidet i byen. I tillegg ble det gitt rosende omtale for gjenbruk av eldre bebyggelse til nye formål, samtidig som prosjektet ga en rekke

gode eksempler på ny, men likevel tilpasset sentrumsbebyggelse og ny, sentral boligbebyggelse som et positivt supplement til det særpregede trehusmiljøet.

Vi siterer fra jurybegrunnelsen: «Storgata på Lillehammer viser at det er mulig å videreføre det karakteristiske i småbyens gatemiljø uten å stivne i ren konservatisme eller stilkopiering. Nåtidens krav til teknisk standard kan uten store vanskeligheter innarbeides ved gjenbruk av gamle bygninger. Planen har ført til utstrakt bruk av eldre bebyggelse til nye formål og gode eksempler på ny, tilpasset sentrumsbebyggelse.»

GAHRE OG GRAN GÅRD

NYTT VÅNINGSHUS PÅ GAHRE GÅRD, SPANGEREID, VEST-AGDER

RESTAURERING AV VÅNINGSHUS PÅ GRAN GÅRD, ROMERIKE, AKERSHUS

ARKITEKT: Arkitektenteret AS

BYGGHERRER: Familien Gahre og familien Brændjord

VEILEDER: Bøndenes bygningskontor

FORVALTER KULTURARV. Dette var to prosjekter som på hver sin måte representerte og kanskje fortsatt representerer situasjonen i landbruksbebyggelsen. Langs kysten, i fjellbygdene og i de brede innlandsbygdene er denne typen bebyggelse hovedelementer i kulturlandskapet. Tradisjonelt er gårdsbruk ofte plassert på godt synlige steder i landskapet, men på grunn av endrede drifts- og boformer er det gjennomført moderniseringsprosesser. Mange av disse har skjedd på lite gjennomtenkte og hensynsfulle måter i forhold til eldre, gjennomprøvde byggemønstre og -skikker. Et gjentakende problem er at eldre våningshus stadig erstattes med tilfeldige typehus som ikke samsvarer med tradisjonelle volumer, plassering i forhold til

eksisterende tun og landskap eller gårdens øvrige byggetradisjoner.

Byggeskikkprisens jury valgte i dette tilfellet å kåre to vinnere som på hver sin måte viste skjønn og forståelse for ovennevnte. Juryen la vekt på hvordan fornyelsen av Gahretunet i Lindesnes kommune viser hvordan et moderne bygg godt kan stå i et gammelt gårdstun, og hvordan man – som på Gran gård – kan rehabilitere godt og omsorgsfullt, også innenfor begrensede økonomiske rammer.

«Prosjektet er løst med et sikkert og ledig grep, og representerer ny bruk av det gamle sjøbodmotivet»

HANABRYGGENE

NÆRINGSBYGG, SANDNES, ROGALAND

ARKITEKTER: Hoem, Kloster og Jacobsen

BYGGHERRE: Sjur Svaboe

ENTREPRENØR: O. Torjussen og Sønner AS

VERN OM KYSTKULTUREN. Før den moderne kommunikasjonsalderen var havet hovedferdselsåre, med kystlinjebebyggelsen som viktigste ansikt utad. I takt med utviklingen har mange tettsteder langs kysten og elvene imidlertid vendt ryggen mot vannet og lukket seg mer inne. Mange områder langs sjøkanten er tilfeldig utnyttet og ofte med annenrangs, gjerne industriell bebyggelse som stenger den visuelle og fysiske kontakten til havet, sjøen og elvene.

Byggeskikkprisen dette året gikk til et privat prosjekt som så potensialet i et kaotisk havnemiljø og en ubrukt sjølinje. Det nye næringsbygget, med beliggenhet rett i havnefronten, var – i kraft av en velfundert idé og kvalitet i

utformingen – med på å skape en sterkere bevissthet om strandsonenes bruk og profil, både hos lokalbefolkningen og politikerne. Hanabryggene har rot i solid, norsk byggetradisjon bestående av sjøhus lagt tett inntil hverandre med gavlen mot sjøen. Prosjektet er løst med et sikkert og ledig grep, og representerer ny bruk av det gamle sjøbodmotivet.

TILPASNING OG KONTRAST. Hanabryggene er et resultat av vår tids teknologi og materialbruk, med lette mellombygg av glass og en variert arkitektonisk fasade. Anlegget er bygget opp av to karakterulike bygningstyper – en generell sjøhusstruktur med tre som hovedmateriale mot sjøsiden og et mer sammensatt konferansebygg i mur, mot gata.

Mellom disse oppstår et urbant uterom med en sentral plass som åpner seg mot småbåthavna og fjorden.

De moderne sjøhusene har en svak vifteform, utviklet for å ta opp de myke kurvene i kystlinjen. Vertikale seksjoner gir rom til smale mellombygg i glass og metall. Disse skiller inngangssonene og gir visuell kontakt til sjøen. Konferansebygget er formet som et sammensatt kompleks av ulike geometriske bygningsvolumer i kontrast til sjøhusenes saltaksformer: En kube, et tårn, en langstrakt hall og et uregelmessig, sammenbindende mellombygg. Tårnet har fått rollen som Hanabryggens egen «fyrlykt».

HOLTBAKKEN BORETTSLAG

SKEDSMO, AKERSHUS

ARKITEKTER: div. A arkitekter AS og Lund Arkitekter AS

BYGGHERRE: Skedsmo boligbyggelag

ENTREPRENØR: Moelven Brug

BOMILJØ I FOKUS. Tilflytting til sentrale pressområder, nye familiestrukturer og økt mobilitet – det sosiolog Dag Østerberg på godt norsk har kalt «mazdaismen» – skapte allerede fra etterkrigstiden av et stigende behov for ulike typer boliger til overkommelig pris. For å imøtekomme behovet, ble det fra begynnelsen av 70-tallet og helt frem til i dag bygget boligfelt etter kvantitetsprinsippet, ofte preget av repetisjon og monoton. Det har gjerne blitt lagt ned store ressurser i det tekniske, som vann, vei og kloakk, mens estetiske kvaliteter og trivselsfaktorer i felles uterom – «livet mellom husene» – har hatt en tendens til å komme i andre rekke.

Holtbakken Borettslag er et godt planlagt, rikt og variert boligfelt bestående av rekkehus, med totalt 57 boenheter, bygget innenfor Husbankens rammer. Skedsmo kommune tok hovedansvaret for tilrettelegging av tomter, vann, vei og kloakk før det lokale byggelaget ble overlatt oppgaven å forestå den videre fullføringen. Boligbyggelaget utarbeidet også et detaljert program som grunnlag for prosjekt- og priskonkurranse.

Vinnerprosjektet la huskroppene som skulpturelle volumer i det til dels bratte terrenget mot nordøst, slik at det ble et varierende spill mot det nakne, treløse landskapet. Arkitektenes

intensjon var å lage en variert bygningsmasse av prefabrikkerte elementer. Ved å operere med fire basisvolumer i ulik takhøyde kunne en variere de ulike husrekkene på en rimelig måte. Hver husrekke ble komponert for seg, og inneholder leiligheter med alt fra ett til fire soverom og leiligheter for funksjonshemmede. Alle husene går over to etasjer – med loft – der den enkelte boenheten er på ett eller flere plan. Leilighetene er gode og rasjonelle. Da prosjektet sto ferdig, viste det seg å være et av de rimeligste i Sør-Norge.

«Fra begynnelsen av 70-tallet og helt frem til i dag har man gjerne bygget boligfelt etter kvantitetsprinsippet, ofte preget av repetisjon og monoton. Det har som oftest vært lagt ned store ressurser i det tekniske, som vann, vei og kloakk, mens estetiske kvaliteter og trivselsfaktorer i felles uterom har hatt en tendens til å komme i andre rekke»

BAKER HANSEN

HANDELSSTEDET BÆRUMS VERK

BÆRUM, AKERSHUS

ARKITEKT: Niels Torp AS

BYGGHERRE: Ingegjerd og Harald Løvenskiold

DA OG NÅ. Handelsstedet Bærums Verk er et kjøpesenter bygget på historisk grunn med fredede bygninger. Prosjektet er fundert på helt andre idealer enn de store, sammenhengende kjøpesentrene under tak. Den bærende ideen var at det nye anlegget skulle fremstå som et bindeledd mellom historie og nåtid. Verket har en over 400 år lang historie, blant annet knyttet til funn av jernmalm og utvikling av jernverk. Stedet hadde posisjon som det ledende i Norge på 1700-tallet, med en viktig rolle under den nordiske krigen.

Verket har blant annet vært eiet og drevet av kongen, Peder Anker og grev Herman Wedel Jarlsberg, og besittes i dag av

Løvenskiold. Selva jernstøperiet ble nedlagt i 1964, og driften ble omlagt til trevareindustri. Mye er bevart av det gamle jernverksmiljøet. Store deler av Verksgata med Hovedbygningen (Verksgården) fra 1764, arbeiderboligene fra 1700-tallet samt restauranten Værtshuset fra 1640 og skolebygningen fra 1900-tallet, er intakte.

Dette ga et unikt utgangspunkt på slutten av 1980-tallet, da Løvenskiold ønsket å skape et levende handelssenter med vekt på formidling av gamle håndverkstradisjoner, kunst og kulturhistorie. Utbyggingen skjedde i forbindelse med en større boligsatsing i området. Blant annet skapte den husbankinitierte utstillingen

«Bygg for fremtiden» mye blest om tilliggende områder.

LOKALT SÆRPREG. Den nye verks- og kjøpesenterbebyggelsen, utformet av Niels Torp, har sterke røtter i eldre byggeskikk, med detaljer og uttrykk fra vår egen tid. Anlegget ligger langs elva Lomma, og er ledig og variert utformet langs en gjennomgående hovedgate som løper i en myk bevegelse langs elvebasenget. I hver ende er senteret knyttet til gamle, eksisterende hus, der noen er fredet, men åpnet for bruk til nye formål. Senteret har til sammen en gulvflate på ca 2000 m², og betjener fire store boligområder i nærheten, der det bor om lag 11 000 mennesker.

Verket byr i dag på småbutikker, et lite kjøpesenter, en stor møbel- og interiørforretning, flere restauranter, gallerier og kunsthåndverk som gir mye til miljøet, særlig sommerstid og i jula. Byggene har et elastisk preg, med mulighet for fremtidig gjenbruk og alternative funksjoner.

Statens byggeskikkutvalg påpekte i sin tid hvordan senteret ble bygget ut fra vår tids forutsetninger, samtidig som det ble tatt sterke hensyn til stedlig bygningsmiljø. Byggetradisjonene fra stedet er ført videre, uten å være direkte kopier. Dette gir særpreg og identitet.

ARONNES BARNEHAGE

ALTA, FINNMARK

ARKITEKT: Atelier 2 AS

BYGGHERRE: Alta kommune

DET FINNES IKKE DÅRLIG VÆR. Før i tiden var planlegging av bygninger i forhold til vær og vind en selvfølgelig, grunnleggende del av kulturkunnskapen. Husenes plassering, materialbruk og planløsning var på klimaets premisser fremfor teknologiske, estetiske og smaksmessige behov. Mye av denne opprinnelige, gjerne lokale og stedsbaserte kunnskapen har nå gått tapt. I mange tilfeller har den vært undervurdert eller forkastet på bakgrunn av troen på ny teknologi og nye materialer i møtet med nye tider. Fremdeles er det både økonomisk og ressursbesparende å bygge i forhold til stedets klima. Å ta hensyn til vinddrag, snøføyke, sol og skygge er, og bør fortsatt være, viktige forutsetninger, også i dagens planlegging.

Aronnes barnehage, med fire avdelinger, er hensynsfullt utformet, beliggende i en dalbunn der sydlig vindretning fører kaldluft på 20 til 30 kuldegrader ned fra Finnmarksvidda vinterstid. Arkitektene har løst problematikken godt, ved å legge bygningen i vinkel med trafikkåre og adkomst på utsiden og et skjermet lekeområde på innsiden. Lekeområdet er trukket inn i bygget av to halvklimaliserte lekerom, der barna kan leke uteleker og ha kontakt med været og vinden utenfor, selv om de i virkeligheten er inne. Frittstilte inngangshus, malt i hver sin farge, markerer inngangene. Dette deler opp barnehagens offentlige fasade. Taket er tekt med skifer, noe som knytter anlegget til stedlig byggetradisjon.

ILEVOLLEN BO- OG SERVICESENTER

TRONDHEIM

ARKITEKT: Nils Christian Ottesen

BYGGHERRE: Trondheim kommune

ENTREPRENØR: Selmer Nord AS

KARAKTER PÅ STEDET. Ilevollen bo- og servicesenter har 28 sykehjemsplasser og viser at det helt fint går an å samordne kravet til et stort bygningsvolum med dimensjonene i en liten og oppbrutt trehusstruktur. Prosjektet er på ca 3800 m² og inneholder ulike servicefunksjoner i tillegg til grupperom, aktivitetsrom, kantine og garderober. Huskroppen danner en karé rundt en indre og frodig gård der det er felles hage og uteplasser. Fasaden langs Nordre Ilevollen har i nyere tid til dels hatt en sammenhengende bebyggelse bestående av trehus i to etasjer.

Det nye anlegget utmerker seg ved en usedvanlig forseggjort og nøktern detaljering både teknisk og estetisk. I produksjonen av anlegget er det i stor grad benyttet prefabrikasjon, men med omsorgsfull detaljering har man oppnådd høy håndverksmessig standard. Juryen påpekte at det var gledelig å se hvordan byens egen byggeskikk har stått i fokus og hvordan servicesenteret ivaretar eksisterende infrastruktur og steds karakter. – Resultatet er blitt helstøpt og berikende for bygningsmiljøet, lød det i begrunnelsen.

DRAMMENS MUSEUM

DRAMMEN, BUSKERUD

ARKITEKT: Gunnar Granberg

BYGGHERRE: Drammens Museum

ENTREPRENØR: Aker Entreprenør BVT AS

VELKOMMEN INN. Moderne museumsdrift legger i økende grad vekt på formidlingsarbeid. Gjennom publikumsrettede tiltak er målet å stimulere til økt besøk og lette tilgangen til kulturopplevelser for nye befolkningsgrupper. I dag betraktes fasiliteter som særutstillingssaler, foredrags- og undervisningsrom, museums kafé og souvenirbutikk som helt nødvendige for museene, og mange har satset på tidsmessig ombygging og utvidelser.

Drammens Museums nye utstillingspaviljong åpner for mangfoldige aktiviteter og fører seg vakkert til det gamle museumsbygget og området omkring. Det gamle museumsbygget er fra nyklassisismen på 1930-tallet, i kombinasjon med et gårdsanlegg fra 1700-tallet. Museet har ønsket å ta opp arven fra byggverk som Gulskogen og Austad Gård, og føre videre arkitekturtradisjoner fra Buskerud.

Juryen påpekte hvordan den nye bygningen fremstår som meget delikat, med enkle detaljer og vakkert avstemt fargebruk. Planløsningen er fleksibel, slik at museet kan brukes som et åpent flerbrukshus. Publikumsdelen, med kafé og foredragssal, kan leies ut til lag og foreninger i nærmiljøet. Det er lagt vekt på å bruke vedlikeholdsfrie materialer. Dette gir god totaløkonomi for bygget, noe som er et viktig element i all god byggeskikk. Det ble også understreket hvordan nybygget er et godt forbilde når det gjelder problemstillingen rundt kulturbygg og reiseliv, der vi står overfor gjennomgripende utbyggingsoppgaver.

IGLEBÆK BILANLEGG

ENSJØ, OSLO

ARKITEKT: Torstein Ramberg

BYGGHERRE: Kolberg Motors AS og Iglebæk AS

HOVEDENTREPRENØR: Ragnar Evensen AS

BLANK I LAKKEN. Bygget ligger i et industriområde der mange bilforhandlere er samlet på ett sted. Den omkringliggende bebyggelsen er rotete – typisk for mange industriområder. På folkemunne har Ensjø gjerne blitt kalt «skrotbyen».

Byggherren var heldigvis bevisst på å tilføre noe til området, i tillegg til at han ville formidle høyteknologisk og estetisk standard som kunne gjenspeile salgsproduktene og være imageskapende for Mazda som bilmerke. Bilhuset brøt radikalt med bransjens vanlige næringsbygg, og bidro til å øke omsetningen for Mazda i Norge. Bygget har blitt kalt «svane i grågåsflommen» på grunn av et lett og transparent preg. Arkitektene tok utgangspunkt i «bil» under den konseptuelle utviklingen, og brukte kupeen, omsluttet av karosseriet og store ruter som visjon. Selve utstillingshallen er basert på ideen om å knytte sammen opplevelsen av teknikk og miljø. Glass omslutter stålkonstruksjoner som hinne og beskyttelse. Samtidig får interiøret full åpenhet, lys og utsikt i alle deler av anlegget.

Ved nominering av prisen la juryen vekt på hvordan næringsbygg er en bygningstype som i liten grad har inngått i byggeskikkdebatten og at det ofte dreier seg om store og dominerende anlegg. Her mente juryen at man hadde klart å etterstrebe høyere estetiske kvaliteter enn vanlig ved næringsbygg, og skapt et solid og varig byggverk med en enkel byggeskikk basert på dagens teknologi og funksjon. – Når omgivelsene er sammensatte og dels av lav kvalitet, er det viktig at nye enkeltbygg får høyere estetisk prioritet. Dette kan danne forbilde for andre prosjekter, fastslo juryen.

Slependen stasjon

NSB

ARKITEKT: NSB Eiendom Arkitektkontoret 1981–1993

BYGGHERRE: Norges Statsbaner

TA Plass. Kommunikasjonsanlegg har alltid vært viktige kulturbærere og kulturspredere. De gjenspeiler direkte og raskt nye tendenser i tiden, og har alltid hatt stor påvirkning på samfunnets fysiske utvikling. Trafikkterminaler utgjør reises start og slutt på et bestemt sted, og inngår i et større nettverk dominert av bevegelse. Den anerkjente amerikanske urbanismeteorikeren Lewis Mumford har uttrykt at slike anlegg må håndtere «både det universelle og det lokale» – en krevende byggeskikkoppgave.

I 1912 ble det gjennomført en arkitektkonkurranse for stasjonsbygningene langs Dovre-

banen. Da het det i konkurranseprogrammet at «bygningene skulle gives et nationalt præg, mest mulig i overensstemmelse med distriktets bygningsmåte». Arkitekten Erik Glosimodt vant førstepremien med karakteristiske bygg for Fokstua, Vålåsøy, Hjerkin, Kongsvoll og Drivstua. Bygningenes stil gjenspeiler Gudbrandsdalens eldre byggeskikk, integrert i datidens rådende stilarter. Det enkelte hus og stasjonsbygg er tegnet for å løse lokale behov, men alle inngår i et helhetlig NSB-språk.

NSB har, som byggherre opp igjennom årene, vist økende vilje til kvalitet både i detalj og helhet. Elementer som skilting, fargebruk,

møblering og vogner er gjennomarbeidet og godt utformet. Enkeltbyggene på de forskjellige stedene rundt om i landet er utformet på bakgrunn av lokale funksjons- og formbehov, men med et arkitektonisk uttrykk som knytter dem til verden utenfor. I begrunnelsen fremhevet juryen spesielt leskurene i Sandnes og på Lysaker, ekspedisjonsbyggene ved Moelv og på Holmlia, godsterminalene på Langemyr ved Kristiansand og truckgarasjen på Rolvsøy i Østfold. Sitat fra begrunnelsen: «NSBs nyere anlegg viser at rollen som kulturbærer tas på alvor. NSB er et viktig forbilde for andre store byggherrer og tilsvarende virksomheter.»

SKÅRSETLIA

LILLEHAMMER, OPPLAND

BOLIGOMRÅDE MED REKKE OG KJEDEHUS (DELTAKERLANDSBY FOR OL-94)

ARKITEKTER: div. A arkitekter AS, Lund Hagem Arkitekter AS, Gullik Gulliksen AS

(landskap, forprosjekt), Moen og Feste AS (landskap, anbud), Grindaker AS (landskap)

BYGGHERRE: LOBAS, Lillehammer Olympiske Boliger AS

ENTREPRENØR: Ragnar Evensen AS

TRADISJON MED VRI. Skårsetlia ligger i den vestvendte lia nord for Lillehammer sentrum. Det er et relativt stort boligområde, bygget til OL på Lillehammer i 1994. I tråd med lekenes målsetting om markering av norsk egenart og høy kvalitet, tok arkitektene opp mange impulser fra den stedlige byggeskikken, blant annet i formingen av tun, de enkle volumene, svalgangene og materialbruken. Den mørke fargesettingen gjenspeiler mørke gårdsbygninger vi kjenner fra Gudbrandsdalens eldre bebyggelse. Den tjæresorte beisen tar

utgangspunkt i gamle tømmerhus, og frodigheten i jordfargespekteret ser vi i gamle norske åklær.

BOMILJØ. Bebyggelsen består av to langstrakte gatetun på flaten samt fire tun høyere oppe. I enkelte detaljer, som bruken av svalganger eller de inntrukne veggpartiene, kan en si at arkitektene har lånt motiver fra fortiden. Disse minner oss om kjente og verdifulle bilder vi kjenner fra før. Det å gjøre bruk av velkjente former er ikke nødvendigvis nostalgi. Inten-

sjonen bak slik leting er gjerne å finne både det meningsbærende i våre egne tradisjoner og samtidig det funksjonelt riktige i forhold til ulike steders klima og ressursgrunnlag. Letingen etter og samspillet med regional egenart i byggeskikken fører ikke nødvendigvis til banal kopiering.

Ved utdelingen av prisen til Skårsetlia la juryen vekt på hvordan overfladisk kopiering av tidligere stilarter snarere forflater enn forsterker byggeskikken, og at kopiering

«Det å gjøre bruk av velkjente former er ikke nødvendigvis nostalgi»

uten nytenkning er historieforfalskende. I Skårsetlia er organiseringen og byggtekniske temaer fra eldre bebyggelse refortolket og gitt nytt innhold på intelligent og lekent vis, noe som er en forutsetning for å oppnå god byggeskikk i vår tid. – Skårsetlia er eksempel på nytolkende, kreative holdninger til forståelsen av byggeskikk. Plasseringen i grupper av tun i landskapet, for eksempel, tilsvarer en fornuftig arealbruk. Tundannelsen gir lune uteplasser og tett sosial kontakt mellom dem som bor på hvert tun. Enkel huskropp medfører

god økonomi i konstruksjonene, for eksempel korte bjelkelengder og enkle takflater samt rasjonell energiøkonomi. Tre og stein er lokale ressurser, noe som betyr at lokal kunnskap benyttes og at lokaløkonomien styrkes. Alle forstøtningsmurene er bygget med stein fra tomte, understreket juryen.

GJENBRUK. Et sentralt moment for etableringen av Skårsetlia var etterbruken. Deltakerlandsbyen fra OL ble raskt konvertert til permanente boliger da arrangementet var

over. Husene er gruppert i gater og tun, noe som skaper et gunstig mikroklima, trygghet og effektiv arealutnyttelse. Arkitektene har lagt vekt på å beholde krattvegetasjonen som preger området. Alle boligene har sitt private uteareal og utsikt til Mjøsa. Husene er i hovedsak utført med naturnære og lokalt tilgjengelige materialer som tre og stein, preget av enkle og nøkterne, men gode planløsninger. Tretti prosent av boligene har livsløpsstandard.

STAVANGER AFTENBLAD

KONTORBYGG, BRYNE, ROGALAND

ARKITEKTER: Hoem, Scheldrup og Tonning, sivilarkitekter MNAL

BYGGHERRE: Stavanger Aftenblad

ENTREPRENØR: Tore Lie AS

BØRS OG KATEDRAL. Bryne sentrum består, som så mange andre tettsteder, av en nokså sammensatt bebyggelse. Mot Storgata er de fleste byggene toetasjes, i mur eller puss, og med varierte takformer. Stavanger Aftenblads byggherre ville derimot ha det annerledes, og falt ikke for å kopiere direkte eksisterende omkringliggende bygninger. Likevel griper den enkle formen og det buede taket fatt i noe av essensen i Brynes nøkterne, lett industripregede landskap.

Gjennom plasseringen og utformingen av kontorbygget har man bidratt til å skape en viktig forbindelse mellom Mølledammen og Storgata. Nybygget har et enkelt rektangulært volum i to etasjer, med et lett buet, kobberteakt tak. Ved siden av nybygget ligger en plass som binder Storgata og Mølledammen sammen. Deler av det nye bygningsvolumet danner en arkade som inngår i plassen og gir rom til en gangforbindelse mellom de to nivåene Storgata og parken. En åpen glassfasade mot plassen, med en bakenforliggende galleriløsning, gjenspeiler ønsket en avis har om å nå ut til folket, og huset har også en bevisst utformet fasade mot tilliggende park. – Bygget er moderne, med en solid og god materialmessig utførelse som gir det et varig preg, understreket juryen.

AUKRUSTSENTERET

OPPLEVELSESSENTER, ALVDAL, HEDMARK

ARKITEKTER: Professor Sverre Fehn og Henrik Hille

LANDSKAPSARKITEKT: 13.3 Landskapsarkitekter AS

BYGGHERRE: Alvdalsenteret AS og Alvdal kommune

STREK I LANDSKAPET. Aukrustsenteret, oppført i 1996, er et opplevelsessted og kulturhus viet tegner og forfatter Kjell Aukrust. Bygget er langstrakt og rettlinjet, og markerer grensen mellom det gamle og det nye Alvdal: Jordbruk og småindustri på den ene siden, og gjennomgangstrafikk på den andre. Bygget ligger som en slank strek i landskapet, og kan minne om en elegant demning. Bygningens enkle, rolige og langstrakte form forholder seg til den vide Østerdalen, og strekker seg fra Glomma til Grimshaugen og kulturlandskapet ved Tronfjellet. Selve bygningsflaten lukker seg mot riksveien på den ene siden, med åpne klaffer som skaper kontakt til hovedinngangen og slipper inn lys. På den andre siden åpner det seg ut mot selve naturlandskapet. Konstruksjonen er forholdsvis enkel, og det blir gjerne sagt at Fehns bygg – på en naiv, men original måte – gir en utfyllende bakgrunn til Aukrusts mangfoldige uttrykk. Juryen påpekte hvordan Aukrustsenteret er et forbilde på hvordan tradisjonelle materialer kan settes sammen til et originalt, helhetlig og nyskapende bygg, med et unikt samsvar mellom bygning, innhold og funksjoner. Vi siterer fra begrunnelsen: «Dette er et moderne anlegg tydelig skapt, formet og forankret i 1996, men som i tillegg peker inn i fremtiden.»

IBSENKVARTALET

KONTORBYGG, OSLO

ARKITEKTER: Gunnarsjaa + Kolstad AS

BYGGHERRE: Lindstow Eiendom AS

HOVEDENTREPENØR: Selmer ASA

BYREPARASJON. Sitat fra jurybegrunnelsen: «Arkitekten har fortolket en stor og komplisert situasjon på en ny, vakker og tiltalende måte. Bygningene er ikke viktige i seg selv, men viktige vegger i byrommet, og selve tunnelhullet er blitt en integrert del av byen. Bygningene er med på å fremheve byens kvaliteter uten å dominere, men har likevel egen identitet og kraft. Det kreves innsikt og mot av byggherrene å gjennomføre et slikt formgivningsprinsipp i dagens bråkete samfunn. Prisivinneren utvider og beriker den allmenne oppfatning av god byggeskikk og viser på en fremragende måte hvordan bygninger kan utformes som deler av en levende by.» Reguleringsplanen ga anledning til å bygge 43 000 m², midt i Oslo sentrum, men byggherren vurderte dette som for stort og massivt. Utbyggingsprogrammet ble derfor redusert ned til 10 000 m². I Ditten-kvartalet var det tidligere utført gigantisk utbygging. En ekstremt høy utnyttelse, med store, tunge og innadvendte bygninger som ikke henvendte seg i særlig grad til gata og byrommene. Som jurylederen uttrykte det under prisoverrekkelsen: – Dette klarte prisvinnerne å snu. Negativt ble til positivt, og det nye kvartalet har fått merkbart bedre kvaliteter og positive opplevelser.

REISELIVSPROSJEKTET

RASTEPLASSER OG UTSIKTSPUNKT

SOGNEFJELLSVEIEN, SOGN OG FJORDANE

STRYNEFJELLSVEIEN, OPPLAND

ARKITEKTER: C-V Hølmebakk, Jensen & Skodvin AS

BYGGHERRE: Statens vegvesen

PRISBELØNT PAUSE. Fjellovergangene mellom Østlandet og Vestlandet er historisk sett blant de viktigste kommunikasjonsårene for utveksling av varer, kultur og etter hvert turisme. Dette har Vegdirektoratet tatt på alvor. Sammen med vegkontorene i Oppland og Sogn og Fjordane har de arbeidet med å skape en mer helhetlig og publikumsvennlig utforming av rasteplasser, informasjons- og utsiktspunkter langs fjellovergangene i sine fylker. – Tilnærmingen kombinerer behovet for fleksibilitet og stedstilpasning. Rasteplassen skal være et stoppunkt som bidrar til å skape en utvidet totalopplevelse av ferden. Funksjonelt sett skal anleggene være gjenkjennelige slik at den reisende vet hva de er og hvordan de skal brukes. Men anleggene har også en motsatt funksjon. Som punkter langs en orienteringsløype skal plassen bidra til at den reisende kan lese og oppleve det enkelte steds egenart, kanskje også skjønnhet, den korte tiden han er der. Reiselivsprosjektet var så vellykket at det ga giv til Nasjonale turistveger-satsingen. Fra 2002 til 2015 er det øremerket betydelige midler til forbedring av atten kjørestrøkninger i landet.

LILLESTRØM STASJONSOMRÅDE

SKEDSMO, AKERSHUS

BYPLANMESSIG GREP OG BUSSTERMINAL: Petter Bogen Arkitektkontor AS

LILLESTRØM JERNBANESTASJON: Arne Henriksen Arkitekter AS

SYDPLASSEN: Landskapsarkitektene Berg og Dyring AS

BYGGHERRE: Statens vegvesen Akershus, NSB Gardermobanen AS og NSB BA eiendom

HOVEDENTREPRENØR BUSSTERMINAL: Ing. E. Ottersen Bygg AS, Statens vegvesen Akershus

HOVEDENTREPRENØR JERNBANESTASJON: Selmer ASA

FORVANDLINGENS KUNST. For ikke så mange år siden ble Lillestrøm utpekt til Norges styggeste by. Negativ omtale har kanskje lett for å bli selvforsterkende, men kan også inspirere til handling og klargjøre nødvendige prioriteringer. I 1992 kom stortingsvedtaket om bygging av ny hovedflyplass på Gardermoen, med tilhørende jernbaneforbindelse via Lillestrøm til Oslo. Dette skapte ny giv for Lillestrøm sentrum og regionen for øvrig. Skedsmo kommune satset massivt på å forsterke og utvide Lillestrøm sentrum med det nye stasjonsområdet som juvelen i kronen. Det sentrale knutepunktet som stasjonen er, både i forhold til Oslo-regionen og Akershus, ble søkt utvidet, med mål om å skape et ytterligere solid tyngdepunkt og et aktivt møtested i byen.

Satsingen er godt synlig, og gir kvaliteter og positive ringvirkninger langt utover Nedre Romerike.

NYTT BINDELEDD. Forplassen på nordsiden av jernbanen, der syns- og gateakser fra rådhus og kirke møtes, er romslig, velplanlagt og funksjonell for et mangfold av brukere og reisende: De som ankommer med tog, buss og taxi samt syklister og fotgjengere. Sørplassen har en annen og intim karakter med referanser forankret i Italias klassiske piazzaer. Gamle og nye bygg ligger ubesværet side om side, med hver sin egenart. De danner vakre vegger i det offentlige uterommet. Bygningene er forskjellig utformet, påvirket av den tiden de er bygget i og den funksjonen de er bygget for,

men med fellesnevner i skala, materialvalg og fargebruk. Det lett gjenkjennelige elementet til den nye jernbanestasjonen er overdekningene av inngangene, med lette, særpregede, dristig utkragede og romlige stålfagverk. Hovedgangforbindelsen under jernbanesporene er omskapt til en trivelig, intim handlegate og stasjonshaller. Busstasjonen er, i norsk sammenheng, gitt eksepsjonelt høy kvalitet i utforming og utførelse. De krumme og spennarmerte betongskallene, bygget som selvstendige, fleksible enheter, danner klassiske hvelv og skaper en rolig, nærmest malerisk stemning.

KONSTRUKSJON MED KARAKTER. Den gamle og de nye stasjonsbygningene representerer ulike byggeprinsipper. Konstruksjonene veksler

uanstrengt og vakkert på den nye møteplassen i Lillestrøm. Kraftfulle takkonstruksjoner gir karakter til rommene i de to nye stasjonene. Begge er direkte fortolket og gitt form av trafikkfunksjonen. Bussen har gitt dimensjon til betongskallene, toget og sporet til tunnelgjennomgangen og stasjonshallene. Material- og fargebruken er enkel, fattbar, robust og varig, og opptrer som gjennomgående fellesnevner i anlegget. – Stasjonsområdet, som møteplass og sted for avgang og ankomst, er godt forankret i stedet. Den helhetlige og velkomponerte utformingen er med på å heve, fornye og utvikle den allmenne byggeskikk. Prisvinneren står frem som en veiviser for fremtidens byggeri, fastslo juryen.

PLANTEFORSK

ULLENSVANG FORSKNINGSSENTER, LOFTHUS, HORDALAND

ARKITEKTER: Lund Hagem Arkitekter AS

LANDSKAPSARKITEKT: Gullik Gulliksen AS

BYGGHERRE: Statsbygg

HOVEDENTREPRENØR: Byggmeister Samson Kjøberg

RÅDGIVERE: Terje Orlien AS (bygg), Andersen og Johnson AS
(VVS), Elconsultteam AS (elektro)

VAKKERT. VISJONÆRT. – Et etterlengtet forbilde for utforming av industribygninger i det norske landskap. Arkitektene har på en overbevisende, befriende og enkel måte planlagt og utformet et anlegg med sammenheng og helhet som er tilpasset landskap og omkringliggende bebyggelse. Anlegget er gitt et tilsynelatende stille, men kraftfullt hovedgrep hvor bygningen er dyktig planløst slik at

dimensjonene harmonerer med omgivelsene. Detaljeringen er meget elegant og forankret i vår tids byggemetoder samtidig som den fornyer og utvikler den allmenne byggeskikk på en forbilledlig måte. Materialbruken har i hovedsak tilknytning til en regional tradisjon. Samspillet mellom denne og detaljeringen vitner om en kunnskapsrik, utforskende og samtidig ydmyk arkitekt, fremhevet juryen i

begrunnelsen. Den pekte også spesielt på prosjektets arealeffektivitet. – Bygningen er fleksibel og egner seg til ulike funksjoner. Dette er en vesentlig kvalitet med dagens stadig skiftende krav til bruk og utnyttelse.

SAMETINGSBYGGET

KARASJOK, FINNMARK

ARKITEKTER: Stein Halvorsen og Christian Sundby

LANDSKAPSARKITEKT: Grindaker AS

INTERIØRARKITEKTER: Ranveig Getz og Beate Ellingsen

BYGGHERRE: Statsbygg

KUNSTNERISK UTSMYKKING: Hilde Skancke Pedersen og Kristin Ytreberg

EKSTRAORDINÆRT. - Arkitektene bak same-tingbygningen har, i samarbeid med byggherrene og rådgiverne, klart å forene et moderne byggeprogram med samisk byggetradisjon og kultur i et verdig og samtidig upretensjøs byggverk, i poetisk samvirke med naturens stedlige forutsetninger. Finnmarksvidda har fått en inspirerende møteplass som vil bli et viktig element i den videre stedsformingen av Karasjok og et symbolbygg for samisk byggeskikk og identitet. - Bygget representerer et vesentlig bidrag i arbeidet med å fremme god byggeskikk, fremhevet juryen. - Same-tingsbygget, med Samisk spesialbibliotek og Samisk næringsråd, er ekstraordinært, men vil gjennom sin utforming og daglige bruk som møtested, arbeidsplass og studiested også være et bygg med sterk overføringsverdi til andre byggeoppgaver i Karasjok og samiske områder for øvrig.

Det samiske parlamentsbygget ble innviet i november 2000, strategisk beliggende ved et hovedkrysningspunkt i viddas veisystem. Plasseringen er på en bred terrasse i lia over

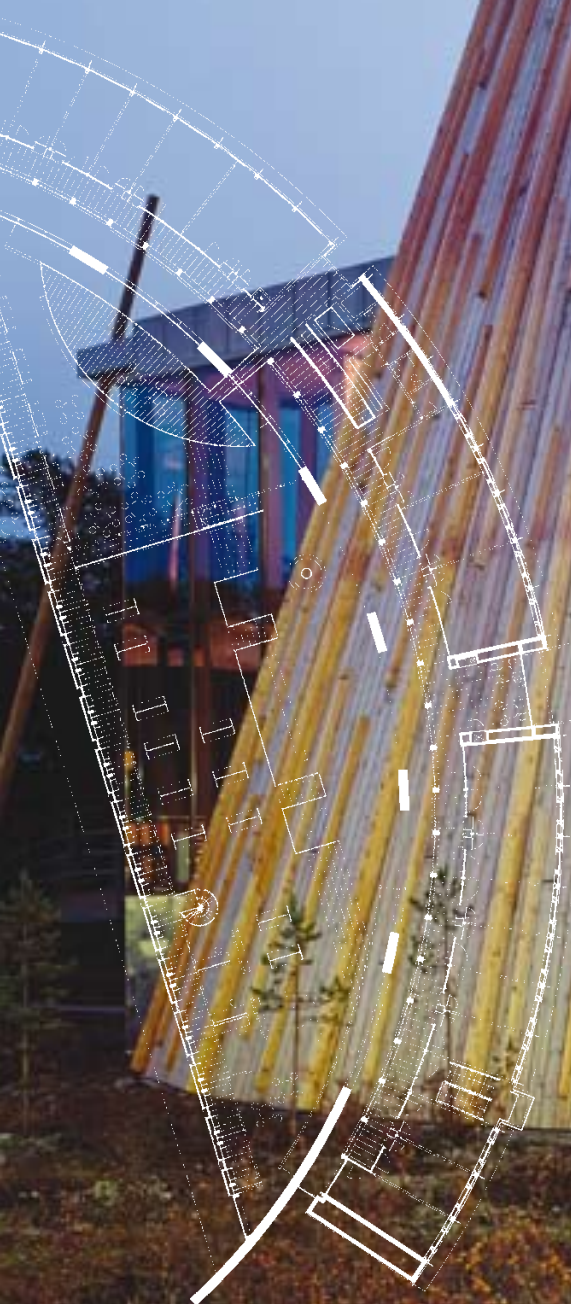
dagens elveslette. Fra terrassen er det utsikt til den brede elva Karasjokka og det store viddelandskapet.

TILPASNINGSDYKTIG. Bygget er gitt en karakteristisk utforming og silhuett. Det markerer seg tydelig sett fra Karasjok sentrum, innfartsveien nordfra og elvesidene mot sør. Arkitektene har vært inspirert av samiske byggeprinsipper og romdisponering i forhold til et barskt klima, skiftende lysforhold og bruk av naturens materialer. Gjennom presis geometri er det formet et møtested med innhegningen som tema. Fra inngangen får man straks overblikk over det store velkomstrommet med ildstedet, biblioteket og spiseplassen. Den sirkulære vandrehallen gir spennende romforløp og god synskontakt fra omsluttende kontorer og møterom til de sentralt plasserte fellesfunksjonene og det sydvendte utendørsatriet. Synlige konstruksjoner og bygningsmessig detaljering er en del av husets ornamentikk. «Huden» - den skrånne omsluttende ytterveggen i stål med luftig spaltekledning i sibirisk lerk - begrenser og hegner om alle funksjoner

i bygningen og samler menneskene om fellesskapet, varmen og interiøret. I en landsdel og kultur preget av lange vintermånedene, har interiøret spesielt stor betydning. Ubehandlet furu og enkel, effektiv belysning i fellesrommene danner en utsøkt bakgrunn for arrangementer, fargerike klesdrakter og innslag av samisk kunsthåndverk.

NATURLIG. Plenumssalen, Sametingets viktigste rom, er knyttet sammen med hovedhuset via en innelukket bro, og ligger avsondret fra all annen støy, også visuell. Salen er formet som en lavvo, uten å virke påtrengende romantisk i ytre form eller innredninger. Høyt-sittende glass tar med seg det til enhver tid karakteristiske lyset inn i det rolige rommet. Med sin vakre og beskyttende overflate i tre ligger salen eksponert som en velkjent lavvo i landskapet, og bare venter på årstidene og fargeskiftningene i naturen. Den er selv natur, og vær og vind får ta tak, tære og spille med.

«Et symbolbygg
for samisk byggeskikk
og identitet»

«Vær og vind får ta tak,
tære og spille med»

«De mange små og mellomstore prosjektene er blitt Bergens uformelle møteplasser»

BYROM I BERGEN

BERGEN SENTRUM OG SENTRALE BOLIGOMRÅDER: Fjellsiden, Nordnes, Nygård/Nygårdshøyden

BYGGEÅR: 1982–2002

BYGGHERRE: Bergen kommune

ARKITEKTER: Arkitektgruppen CUBUS AS, landskapsarkitektene Kalve/Smedsvig AS
med arbeidsgruppen Next to Nothing

STEIN PÅ STEIN. Arbeidet med rehabilitering og oppussing av de offentlige rom i Bergen startet etter politisk og faglig press på begynnelsen av 1970-tallet. Riving av sjarmerende, gamle trehusmiljøer og generelt forfall i sentrum førte til at folk ikke lenger ville bo der. I 1976 ble imidlertid bydelen Fjellsiden valgt ut som demonstrasjonsbydel, der infrastruktur ble skiftet ut fra fasade til fasade. Under bakken ble vann- og avløpssystem og strømkabler lagt på nytt, og over ble det investert i et imponerende gate- og fortausbelegg av høy kvalitet. Kommunen og Husbanken sørget for renovering av gater og smug i de sentrale boligkvartalene. Her må gatene fungere som felles oppholdsrom da det i disse områdene ikke finnes gårdsrom. Umiddelbart etter det offentlige tiltaket begynte de private gårdeierne å pusse opp fasadene. Nå, etter 25 år, er store deler av sentrum revitalisert.

De mange små og mellomstore prosjektene er blitt Bergens uformelle møteplasser. De smaleste smug, fortau, gater, plasser, torg og parker er behandlet forskjellig, men på samme tiltalende og sjarmerende måte. Større allmenninger, plasser og parker, som Vetrilidsalmenningen (mottok Vakre vegers pris i 1993), Ole Bulls plass, Olav Kyrres gate, Johanneskirkeparken og Jacobs plass er blitt representative, med moderne installasjoner og varierte bruksmuligheter.

GJENNOMFØRT OG GJENNOMTENKT. Det er utviklet norskprodusert byromsutstyr, og ved god utførelse er det satt fokus på norsk steinhuggertradisjon og broleggingsekspertise. Juryen påpekte særlig hvordan de fant bruken av natur- og lokal stein som bærende element *særdeles* vakker og tiltalende. Det er et gjennomført formspråk i belegg, trapper,

renner og murer. Det vakre bygulvet setter i scene og binder sammen de mange forskjellige bygningene. Armaturene er ofte montert på fasadene, for å definere plassens eller gatas utstrekning når det er mørkt. Der husene er høye nok, er strekklys montert. Skilt er i stor utstrekning også satt opp direkte på fasadene. Dette gir et ryddig og oversiktlig bybilde. I tillegg er store, dramatiske tregrupper bevart, og det er plantet nytt. Eksotiske busker og klatreplanter liver opp og bryter opp smug i boligkvartalene. – Drift av byens rom, god tilgjengelighet og fravær av forstyrrende støv og støv er kultur, på lik linje med bygging av vakre byrom, fremhevet juryen i forbindelse med utdeling av prisen.

MØLLEBYEN

MOSS, ØSTFOLD

UNDERVISNING, KONTORER, KINO, BIBLIOTEK, MUSEUM

ARKITEKTER: LPO arkitektur & design AS, Sundby Arkitekter AS

LANDSKAPSARKITEKTER: Berg & Dyring AS

BYGGHERRE: Mossemøllene Eiendom AS

BYREPARASJON. – Dette dreier seg om et sentrumsprosjekt, som ved respekt for eldre, verneverdig bebyggelse og innføring av ny, egenartet arkitektur, tar vare på, gjenbraker og skaper liv og optimisme i et historisk, tidligere forslummet byområde.

Moss er en bykommune som inklusiv Jeløya omfatter ca 64 km², og har ca 28 000 innbyggere. Byen er sentrum for ca 50 000 mennesker i en region preget av betydelig vekst. Utvikling av regionsenteret er et høyt prioritert mål og grunnlag for en egen kommunedelplan for sentrum, vedtatt i bystyret i 2001. Sentrumsplanen legger vekt på estetikk og historisk forankring i utvikling omkring sentrumsaksen fra kanalen til byens fødested ved fossen.

Utvikling av Møllebyen inngår som viktig del av planen. Selve Møllebyen ligger ved Mossefossen. De første kvernene ble bygget her allerede på 1100-tallet, og de første vanddrevne sagene som er kjent i Norge ble opprettet på stedet i 1530. Senere utviklet området seg stadig mer industrielt. Den bygningsmassen som i dag

er kjent som Møllebyen, ble reist på slutten av 1800- og begynnelsen av 1900-tallet. De fleste bygningene har vært knyttet til møllevirksomhet, og bærer navn som Lerke Mølle, Kloster og Galla Møller, Central Pakkhus og Kvernhuset.

FLERFOLDIG SATSING. Møllebyen hadde stått ubrukt i flere tiår med tiltakende forfall. Dagens eiere overtok bygningene i 1998, og presenterte en visjon om ikke bare å sette i stand bygningsmassen, men også å skape en åpen bydel med publikumsrettet virksomhet. Dette fikk sterk politisk støtte, og førte til et direkte økonomisk engasjement fra Moss kommune, blant annet til istandsetting av gater, plasser og uteområder. Møllebyen omfatter flere prosjekter: By- og industrimuseum i Kloster Galla Mølle (rehabilitering ved Sundby arkitekter AS), kinosenter i Central Pakkhus (rehabilitering ved Sundby arkitekter AS), Moss bibliotek i Central Pakkhus (rehabilitering ved LPO arkitektur og design AS), nytt høgskolesenter og mellombygg/fellesareal (LPO arkitektur og design AS) og istandsettelse

av gater og plasser (Berg & Dyring AS). I dag er nesten hele den gamle bebyggelsen på ca 10 000 m² rehabilitert, samtidig som det er reist vel 5000 m² med nybygg. Målsettingen om å gjøre Møllebyen til møteplass for kunnskap og kultur, er også realisert. Bygningene rommer nå Moss folkebibliotek, museum, kino, mikrobryggeri og fire utdanningsinstitusjoner, deriblant Høgskolen i Østfolds studium i teknisk design.

I juryens begrunnelse for prisen heter det: «Prosjektet illustrerer hvordan omgivelsene våre og bykulturen kan holdes levende når vi har tro på, vedlikeholder og fornyer vårt lokale arkitektoniske miljø. Utfordringen ved tilpasningsprosjekter og byreparasjoner består alltid i balansegangen mellom på den ene siden å respektere det eksisterende bygningsmiljøet, uten å ty til historisk pastisj og samtidig by på *vår tids* svar på oppgaven. I tilfellet Møllebyen i Moss har man lyktes godt med kombinasjonen.»

SKIPPERGATA 12

BYBOLIGER, OSLO

ARKITEKTER: MAD, Moderne Arkitektur og Design AS

UTBYGGER: Tønnevold Kvadraturen AS

HOVEDENTREPRENØR: CM prosjekt AS

NYTT I GAMMELT. Innfillprosjektet Skippergata 12, som ved ferdigstillingen i 2002 var det første boligprosjektet i Kvadraturen i Oslo på mer enn 100 år, inneholder 34 hybelleiligheter med mulighet for kombinasjoner mellom to og to leiligheter, og et mindre næringsareal i 1. etasje, ut mot gata.

Bygget fremstår med en klassisk europeisk oppbygging fra gate til tak og med utsøkt tilpasning til nabobyggene, uten at dette går på bekostning av moderne krav om lys og luft til leilighetene. Den store, felles takterrassen har flott utsyn over store deler av Oslo sentrum. Prosjektet er tilrettelagt med fellesrom og heis, og har nærhet til attraktive sentrale byrom, sjøside og grøntarealer. – Byboligprosjektet er et eksempel på hvordan den norske byggeskikken kan fornyes og utvikles i våre nærrområder, ikke bare funksjonelt og arkitektonisk med hensyn til utformingen av boligdelen, men ved at vi samtidig utvikler helere og mer varierte urbane miljøer og legger til rette for gode uterom og møteplasser, konkluderte juryen.

LYSAKER BRYGGE

BYBOLIGER, BÆRUM, AKERSHUS

ARKITEKT: Arkitektkontoret Kari Nissen Brodtkorb AS

UTBYGGER: Gjensidige NOR Næringseiendom AS

HOVEDENTREPRENØR: NCC

URBAN SJØSANS. Vi siterer fra begrunnelsen: «Et prosjekt der håndverks glede og stolthet hos bygningsarbeiderne er merkbart til stede. Byggeriet i første byggetrinn er gjennomført med en sjelden grad av materialitet og en poetisk følsomhet for variasjoner og kvaliteter i det ytre miljø. Ytterveggene er utført med innskjøringer og utkrager, varierte fargevirkninger og sansbare, taktile materialkvaliteter. Overføringsverdien til andre urbane boligprosjekter ligger særlig i det store tilbudet i leilighetsstørrelser og dermed type husholdninger i anlegget, og den høye kvaliteten i utforming av adkomster, fellesrom og fasader. Utført til byggepriser som kan konkurrere med kostnader i andre byboligprosjekter i Norge, må det bety at arkitekten for dette prosjektet sitter inne med store kunnskaper om prosjektering og en usvikelig vilje til profesjonalitet og innlevelse. Lysaker Brygge viser dessuten hvordan man i våre større byer kan oppføre et stort boligprosjekt uten at dette kommer i konflikt med den allmenne tilgjengeligheten til et vakkert sjøområde.»

RØRÅSTOPPEN BARNESKOLE

RE, VESTFOLD

BYGGEÅR: 2003

ARKITEKTER: Ola Roald AS Arkitektur og FuthArk ANS

LANDSKAPSARKITEKT: Bisgaard Landskabsarkitekter

BYGGHERRE: Re Kommune

ANLEGGSGARTNER: Anleggsgartner ISS Skaaret AS

ENTREPRENØR: Våle Bygg AS

FLOTT OG GODT. – Røråstoppen barneskole i Re kommune i Vestfold er et vakkert og muntert skoleanlegg og en spennende læringsarena, sa juryen da de offentliggjorde prisvinneren. Skolen ligger i randen av tettstedet Re, opp mot et naturområde rett over en høydekam, med utsikt over jordbrukslandskap. Utearealene er planlagt og formet med stor omtanke for hva som utfordrer til lek, læring og fysisk aktivitet. Ved å spille på beliggenhet og bruke store glassflater, har alle undervisningsrom og oppholdsarealer tett kontakt med landskapet utenfor.

Ulike årstrinn har egne innganger til bestemte baseområder. Hvert trinn disponerer forskjellige undervisningsarealer organisert rundt små, felles auditorier. Romforløp, materialbruk, farger, skala og lys gir identitet og tilhørighet til hjemmebasene.

Skolen er utstyrt med vannbåren varme i alle gulv, og det er betong i den indre kjernen, noe som medvirker til å stabilisere klimaet. På solsiden i sør er det opparbeidet et større innholdsrikt uteareal der man på en elegant måte har utnyttet en liten fjellskjæring til et

amfi. Kunstneriske elementer er integrert i arkitekturen. Barnevennlige skulpturer er innpasset mellom faste dekker med tre og beleggstein nærmest bygget og sandområder med lekeapparater. Plassen glir vakkert over i mer naturformede omgivelser med grønn gressbakke jo lenger vekk fra skolen man beveger seg.

Ved utnevning av vinneren la juryen vekt på kommunens og byggherrens satsing på kvalitet og anleggets lokalisering og uforming opp mot nærliggende bebyggelse og kulturlandskap. Tilpasningen av utearealene, samspillet mellom inne og ute, den gode arkitektoniske utformingen med vektlegging av arealeffektivitet, tilgjengelighet, lave driftskostnader, gode dagslysforhold, tilrettelegging for nye undervisningsformer og anleggets bruksfleksibilitet ble løftet frem som forbilledlig. – Gjennom Røråstoppen har bygdebyen fått et inspirerende nærmiljøanlegg og en attraktiv, ny møteplass. Skolen er virtuost tilpasset kulturlandskapet. Røråstoppen er rett og slett en skole som juryen ble glad av, og som vi tror at også lokalsamfunnet blir glad i!

HAUSMANNS GATE 16

UTSTILLINGSLOKALER, KONTORER, BOLIGER OG RESTAURANT, OSLO

ARKITEKTER: Jensen & Skodvin og A38 Arkitekter AS

LANDSKAPSARKITEKT: IN'BY AS

BYGGHERRE: Aspelin Ramm

NY ENERGI. Hausmannsgate 16 i Oslo er etter juryens mening et anlegg der det er lagt omsorg og kvalitet i hele prosjektet og i arealene omkring. Fra å være et ikke-sted, i et belastet område, har man fått en vellykket omdannelse og skapt en offentlig arena både inne og ute. I denne sammenheng er rekreasjonsområdene langs elva også oppgradert. Et eget bygg med 43 mindre boliger inntil den gamle industribygningen bidrar til å skape et aktivt og levende hverdagsliv som gir trygghet til området. Sammen med naboskapet til Elvebakken skole og Kulturkirken Jakob, har man fått et kraftsentrum for informasjon, utdanning og

opplevelse av kultur og estetiske fagområder knyttet til design og arkitektur. Byantikvaren har fulgt prosessen tett. Kvaliteter fra det opprinnelige, verneverdige transformatorbygget som teknisk kulturminne er ivaretatt innenfor helt spesielle løsninger.

VERN OG VIDEREUTVIKLING. Små, men vakre inngrep i fasaden signaliserer at industribygget inneholder noe nytt og attraktivt. Presis materialbruk med stål, farget glass, rene flater og bevisst lyssetting kontrasterer de gamle veggene inne. – Dette er dyktig gjort, påpekte juryen, og understreket hvordan utformingen

nærmest er å betrakte som skreddersydd for leietakerne Norsk Form og Norsk Designråd. I utstillingshallen skaper begge aktørene vakre utstillinger som kler de grove industriveggene, i tillegg til utleievirksomhet for kulturformål. Restauranten byr på god mat, og understreker det vakre møtet mellom bygget, parkanlegget og bredden ned mot Akerselva. Parken med de store kastanjetrærne er trimmet og foredlet, fortau er reparert og supplert, og passasjen gjennom Østre Elvebakke er strammet opp. I bakgårdene er den gamle brosteinen satt på nytt. Boligene i de øverste etasjene har inngang fra baksiden og egne terrasseanlegg ned mot

elva. Leilighetene er ett-, to- og treroms, for mennesker som vil bo aktivt og urbant. Fysisk tilgjengelighet er prioritert i hele anlegget, med unntak av boliger i to etasjer.

ANSIKTSLØFTNING. Med Hausmannsgate 16 er det skapt et sammensatt byprosjekt som vil gi positive ringvirkninger i et strøk som trengte og fortsatt trenger det. Satsingen er forbilledlig fordi den har tatt utgangspunkt i muligheter og stedlige kvaliteter. De nye brukerne i utstillingsbygget har fått bidra aktivt til å skape innhold med særpreget. Stedet tar også ansvar ut over seg selv og gir nye kvaliteter tilbake til

omgivelsene. – Hausmannsgate 16 gir oss som kommer dit nærkontakt, glede og opplevelse knyttet til videreutvikling av byen og historien, fremhevet juryen under prisutdelingen. – Med et spennende og egenartet møte mellom nytt og gammelt, tror vi mange vil hente inspirasjon herfra til å tenke nytt og offensivt i det viktige arbeidet med byomforming og stedsutvikling. Dette er en prøvestasjon for transformatorer, transformert på glitrende vis!

PILESTREDET PARK

BOLIG, NÆRING OG UNDERVISNING, OSLO
STATSBYGG OG OSLO KOMMUNE

FRA SYKEHUS TIL SUNNE HUS. – Pilestredet Park er blitt et nytt og vakkert pustehull og en trafikkfri, grønn oase midt i Oslo sentrum, attraktiv for beboerne og for fotgjengere og syklister på vei gjennom byen. – Dette har blitt et godt boligområde som vil stå som et referanseprosjekt for ettertiden. Gjennomføringen av viktige energi- og miljømål innenfor bolig- og byggebransjen er forbilledlige, het det i juryens begrunnelse.

Pilestredet Park er navnet på området der Rikshospitalet lå fra 1883 til det flyttet til Gaustad i 2000. I dette tilfellet er navnet «park» dekkende. Anlegget er på 70 mål, der 50 av dem inngår i byens grønnstruktur ettersom Pilestredet Park, sammen med Slottsparken i vest og Vår Frelzers Gravlund i øst, utgjør

et nesten sammenhengende offentlig grøntområde i indre by. Store hestekastanjer, antakelig plantet i siste halvdel av 1800-tallet, balanserer og iscenesetter det bygde.

Landskapsarkitekturen er sterkt og bevisst formet for å gi nye opplevelser gjennom alle årstider. Et overordnet og styrende grep for de synlige økologiske bestanddelene, som biologisk mangfold, drift og varighet, klimatilpasning, overvannshåndtering, materialbruk, gjenbruk, grønne vegger og grønne tak, gir sammenhengende kvaliteter. Opplegg for avfallshåndtering fra boligene gjør beboerne til produsenter av kompost til driften av parkanlegget og til egne balkonger. – Nye og transformerte bygg i området følger dessuten opp intensjonen i den felles infrastrukturen

«Pilestredet Park skal fremstå som et ledende eksempel på bærekraftig byutvikling»

på en forbilledlig måte. Til tross for høy utnyttelsesgrad, bidrar det lyse og lette fasadeuttrykket i byrommenes vegger til å skape en menneskelig skala og en atmosfære som det er velgjørende å oppholde seg i.

BÆREKRAFT har hatt hovedfokus i prosjektet. Det offentlige, ved staten/Statsbygg og Oslo kommune, har strukket seg langt for å implementere fremtidsrettede miljømål, gjennomført etter et eget byøkologisk program. Pilestredet Park skal fremstå som et ledende eksempel på bærekraftig byutvikling. Faggrupper og aktører har opparbeidet seg ny kunnskap som vil gi store ringvirkninger og som andre, lignende prosjekter kan lære av. Gjennom vakker utforming av uteanlegg og bygninger med ny funksjonalitet knyttet til

byøkologiske mål, har området en utpreget pedagogisk side. – Vi tror og håper dette vil ha betydning for fremtidige prosjekter og for alle som bor eller ferdes her, understreket juryens formann i forbindelse med prisoverrømmelsen tidligere i år. Kun ett ankepunkt ble reist: Dagens nasjonale mål for universell utforming og livsløpsstandard har ikke stått sentralt nok. Men om universell utforming hadde hatt samme oppmerksomhet da programmet ble laget i 1999 som i dag, ville dette utvilsomt ha ligget som krav og kunne vært løst i hele sin bredde, mente juryen.

I den omfattende utviklingen av området har det vært med en rekke aktører: OBOS, SKANSKA, Olav Thon Gruppen, Oslo Vei, Pilestredet Park Utsyn v/PEAB Bolig, Sentrum

Eiendomsselskap AS, SWECO Grøner AS, Ødegård Bolig og Studentsamskipnaden i Oslo (SIO), Plan- og bygningsetaten, Friluftsetaten, Samferdselsetaten, Helse- og velferdsetaten, Renovasjonsetaten, Bydel St. Hanshaugen og Eiendoms- og byfornyelsesetaten, Bjørbekk & Lindheim, Asplan Viak AS, OBOS Nye Hjem AS, Selmer Skanska Bolig AS, GASA AS, Lund og Slaatto Arkitekter AS, Code arkitektur AS, Pilestredet Park Invest v/ Stor-Oslo prosjekt AS, Enerhaugen Arkitektkontor AS, Thongård AS, Hille Melbye Arkitekter, Pilestredet AS, Arkitektkontoret Nord AS og Felix Arkitekter AS.